
Afdeling Geschiedenis der Techniek

Jaarverslag 2023

De Afdeling Geschiedenis der Techniek (GdT) is een van de vakafdelingen van de vereniging KIVI. De afdelingen zijn ingesteld op basis van artikel 10 van de statuten van KIVI. zij zijn derhalve geen zelfstandig rechtspersoon. De verenigingsstatuten verlangen dat er jaarlijks tenminste één afdelings vergadering wordt gehouden. De algemene ledenvergadering vond plaats op 23 april voorafgaande aan een lezing.

Activiteiten:

Er waren dit verslagjaar 3 soorten inhoudelijke activiteiten:

1. de voordrachten, deze worden gezamenlijk met de vereniging Histechnica georganiseerd
2. de korte buitenland excursie naar Gent en Brussel ook samen met de vereniging Histechnica
3. de WillemWolff prijs

1. De voordrachten

Voor de voordrachten genieten we gastvrijheid bij het Science Centre. Hoewel het centrum zelf nog gesloten is kunnen wij gebruik maken van een geschikte zaal voor onze lezingen. Wij waarderen deze gastvrijheid zeer.

De on-line uitzendingen van de voordrachten worden ook door het Science Centre verzorgd. Ook daarvoor past dankbaarheid.

Deze on-line uitzendingen worden goed bekeken en zijn inmiddels een onmisbaar onderdeel van onze voordrachten. De uitzendingen worden opgenomen en kunnen gedurende enige tijd na de uitzending worden bekeken. Niet alleen worden zo leden bediend die op grotere afstand van Delft wonen maar daardoor bestaat ook de mogelijkheid de lezing later nog eens te bekijken.

In het verslagjaar zijn in totaal 10 lezingen gehouden. In een bijlage bij dit verslag is een overzicht opgenomen. Er was steeds veel belangstelling voor de voordrachten die in samenwerking met Histechnica worden gehouden het geen blijkt uit volle zalen met vaak meer dan 100 aanwezigen. Vanwege de samenwerking met Histechnica is het echter niet goed mogelijk om precieze aantallen van KIVI deelnemers te geven. Er zijn veel dubbele lidmaatschappen en bovendien melden niet alle aanwezigen zich te voren aan. Daarnaast hebben we om praktische redenen besloten geen ingangscntrole te houden.

2. De korte studiereis naar Gent en Brussel

Aan de reis naar Gent en Brussel is door 47 personen deelgenomen. Door passen en meten van de reisleader was het uiteindelijk niet nodig een loting te organiseren en konden al diegenen die zich hadden aangemeld meereizen.

De eerste dag was voor Gent waar ook gedineerd en overnacht is. In deze plaats is het industriemuseum bezocht dat gevestigd is in een oude textielfabriek in het historisch centrum. Tevens konden wij een bezoek brengen aan de Anglo-Belgian Corporation. In deze fabriek worden nog steeds scheepsmotoren gemaakt, meer bekend als ABC-motoren.

In Brussel is een bezoek gebracht aan Tour & Taxis, in Brussel, vroeger bekend als het Gare Maritime. Dit complex diende ooit als Europees centrum voor postbezorging. Het imposante gebouw is nu in herontwikkeling met als doel het huisvesten van vele bedrijven. Tenslotte is een bezoek gebracht aan het Belgische spoormuseum dat zich heeft ontwikkeld tot een paradepaartje onder de spoorwegmusea. Een meer uitgebreid verslag is toegevoegd als [addendum bij dit jaarverslag](#).

3. De Willem Wolff prijs

Dit jaar is de Willem Wolff prijs gewonnen door het Museum Zaanse Tijd dat daardoor een bijzondere klok met Zaanse ‘wortels’ kon aanschaffen.

De WWF jury heeft ook dit keer de uitreiking gecombineerd een bezoek aan het betrokken museum en ook de Zaanse Schans met het Zaanse museum kon worden bezocht.

Bestuur

Het bestuur vergaderde in het verslagjaar één keer formeel, verder waren er voor of na enkele voordrachten korte informele vergaderingen.

De samenstelling van het bestuur is als volgt:

ir. F.W. van den Berg, Frank (voorzitter)
ir. A. de Liefde, Ton (secretaris)
J.W. Stoutjesdijk, Hans (penningmeester)
ir. J.M. Albers, Joost (programmacommissaris)
ir. T. Boele, Ton (reiscommissaris)
prof.dr. ir H.J. Sips, Henk (lid namens Histechnica sinds april 2022)
dr. E.A.M. Berkers, Eric (lid namens SHT)

mw. Elfride Dijkstra is binnen het KIVI bureau de account manager voor onze afdeling.

Leden

Het ledenaantal van de afdeling is redelijk stabiel. Aan het eind van het verslagjaar telde de afdeling Geschiedenis der Techniek 307 leden. Deze kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Per 1 jan	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Leden	125	117	119	116	114	113	110
studenten	1	1	1	1	0	1	2
senior-leden	186	191	183	169	183	191	192
geassocieerden	2	3	3	4	4	4	3
totaal	314	312	306	290	301	309	307

de volgende leden zijn dit jaar overleden:

Marcel Meijer,
J.H. Janse,
Jaap van den Broek,
Egbert Visser en
John van den Puil

**Bijlage bij jaarverslag 2023
overzicht gehouden voordrachten 2023**

DATUM	SPREKER	ONDERWERP
28 januari	prof. ir. Jaap van Till	Historische penetratie van general purpose technologies
25 februari	dr. J.P. Sigmond	Paul van Vlissingen & zoon, 19de-eeuwse ondernemers in stoom
25 maart	dr. C.J. van Dullemen	Het leven en werken van prof. Richard Schoemaker
23 april	dr. H.G Heijmans	Adriën Huët en de Waterlocomotief
27 mei	Ir. G.A.J.M. Van Ditzhuijzen	Geschiedenis van onze toonladder en de berekeningen daarvan
24 juni	prof. ir. J.F. Abbink	Radar and Electronic Warfare in World War 2
23 september	prof. dr. D. van Delft	Onzichtbaar leven: Antoni van Leeuwenhoek en de wondere wereld van de microbiologie
28 oktober	prof. dr. Rien van de Weijgaert	Antikythera Mechanisme, het 2000-jaar oude Griekse astronomische klokwerk.
25 november	ir. M. Fluks en ir. E. Heerema	Mangaanknollenwinning in de diepzee
16 december	dr. A.H. Streefland	Van 'Stemmen' tot 'Delta'. De studentenbladen en universitaire pers in Delft.

Daarnaast hebben de volgende activiteiten plaats gevonden

16 en 17 mei	Bezoek Gent en Brussel	Reisleider Ton Boele
16 oktober	Bezoek museum Zaanse tijd, en Zaanse Museum	Uitreiking Willem Wolffprijs aan museum Zaanse tijd en bezoek Zaanse museum en Zaanse schans

STUDIEREIS 2023 – GENT EN BRUSSEL

Elk jaar wordt afwisselend een korte en een lange studiereis georganiseerd.

Na Turijn en Bologna was dit jaar de korte reis gericht op interessante locaties in Gent en Brussel. Om 09:05 vertrok onze touringcar vanaf station Rotterdam-Alexander met 43 leden van de 47 deelnemers richting België. In Gent zouden zich nog vier leden bij ons aansluiten.

Na een korte koffiestop bij HCR De Kaai in Steenberghe begon de eerste dag met één van de hoogtepunten. Wij waren de speciale gasten van de Anglo Belgian Corporation. Dit is de enige fabriek in de Benelux die nog verbrandingsmotoren fabriceert, kortweg de ABC-motoren. Men ontwikkelt zelf de nieuwste generatie energiezuinige motoren. Het afzetgebied is sedert

1912 wereldwijd, met name voor de scheepvaart en voor generatoren van krachtcentrales. Het was indrukwekkend tussen de productielijnen door de motoren tot stand te zien komen.

Hierna stond het grootste Techniekmuseum van België op het programma, het Industriemuseum, vroeger bekend onder de naam MIAT.

Na een grondige renovatie en herinrichting is het niet te verwonderen dat de collectie machines voor de textielindustrie een belangrijke plaats in nemen. Daaraan had Gent immers vanaf de middeleeuwen zijn grote bloei te danken. Ook de machines zoals in gebruik in drukkerijen door de eeuwen heen zijn heel goed vertegenwoordigd.

Twijnmolen, beschermd door het topstukkendecreet

Overnacht werd in het Ghent River Hotel***** gelegen in het centrum aan de Leie. Een passende locatie voor onze verenigingen die zich met name richten op industrieel erfgoed.

Het hotelcomplex omvat twee gebouwen: een renaissance huis uit 1518 en een in 1857 op de grondvesten van een suikerraffinaderij gebouwde rijstpellerij. Dit gebouw deed naderhand dienst als stoomkatoenspinnerij (1873), magazijn (1879), en als stoomgedreven broodbakkerij (1892).

De volgende dag ging het met onze touringcar naar Brussel. Die ochtend werd alle tijd genomen om het voormalige “Gare Maritime” te bezoeken. Bijzonder was dat vóór aanvang van de reis bij geen van onze deelnemers dit nieuwe icoon van Brussel bekend was. Het eertijds indrukwekkende complex is herbested onder de naam Tour & Taxis. De imposante gebouwen

zijn gerenoveerd en zoveel mogelijk in zijn oorspronkelijke staat behouden gebleven maar state-of-the-art geschikt gemaakt voor gebruik door winkels, bedrijven en horeca in het betere segment. Met onze gidsen hadden wij de exclusieve mogelijkheid ook het dak en het theater te betreden.

Buitenaanzicht van het Koninklijk Pakhuis

Hoe belangrijk goede gidsen zijn bleek bij dit bezoek weer heel duidelijk. Beiden waren architect, hadden eveneens kunstgeschiedenis gestudeerd en een uitstekende kennis van zaken waar het dit project en Brussel betreft. Het was dan ook niet verwonderlijk dat wij vernamen dat zij de voorzitter van de Europese Commissie Von der Leyen en andere bekende politici hier eveneens hadden rondgeleid.

Het kostte nogal wat moeite om ons restaurant in de Dansaertwijk met onze drie-assige bus te bereiken ondanks het nauwkeurig voorbereide bezoek van de reiscommissaris. De chauffeur staakte en de resterende 500 meter moest gelopen worden. De locatie was weer industrieel erfgoed dus in stijl. Dat gold ook voor de uitstekende warme 2-gangen lunch met een goed glas wijn, de noordeling noemt dit een diner. Waar nu Restaurant *La Manufacture* serveert, installeerde zich in het begin van de vorige eeuw een drukkerij. Vervolgens, in 1943, vestigden zich hier de ateliers en burelen van de luxe lederwarenfabrikant Delvaux in de oude drukkerij en bleven er tot in 1975.

In het restant van de middag stond het grootste spoorwegmuseum van België op het programma met de inmiddels eigentijdse naam "Trainworld".

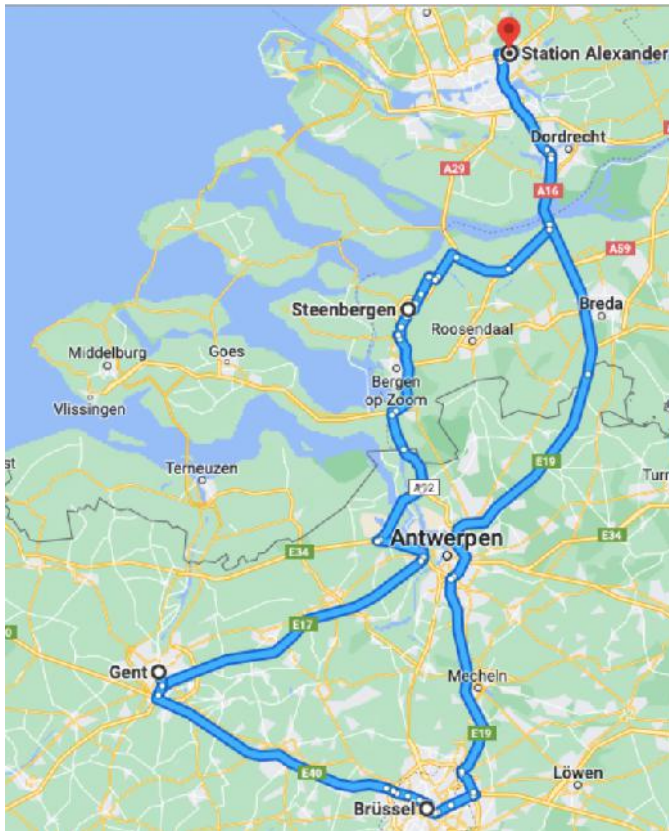
Grote lokettenhal

Dit museum van de NMBS is gelegen in en aan het station van Schaarbeek en sinds 2015 voorzien van een aantal hallen, waar ook collecties van andere spoorwegmusea zijn samengebracht, zoals die van Mechelen. Op 8.000 vierkante meter zijn 22 stuks rollend materieel tentoongesteld, talloze maquettes en meer dan 1.200 voorwerpen samengebracht, net als een originele voetgangersbrug uit de 19de eeuw. Voorts staan hier vijf stoomlocomotieven staan hier opgesteld, waaronder de "Pays de Waes", de L'Eléphant (1833) van Robert Stephenson en ...

de spectaculaire stoomlocomotief Type 12

Op de terugreis kondigde de reiscommissaris Baskenland aan als bestemming voor 2024 en hoopt hij op een gezond weerzien in Bilbao.

TB/14-2-2024

Begroting 2023

Baten		Lasten	
Voorschot bijdrage KIVI 2023	4.750,00	Afrekening bijdrage KIVI 2022	1.000,00
		Bestuurskosten	1.000,00
		Willem Wolffprijs 2023	1.000,00
		Aan derden te betalen contributies	100,00
		Kosten activiteiten	2.000,00
Nadelig saldo	350,00		
Totaal	5.100,00	Totaal	5.100,00

Staat van baten en lasten 2023

Baten		Lasten	
Voorschot bijdrage KIVI 2023	4.750,00	Afrekening bijdrage KIVI 2022	269,80
		Bestuurskosten	468,02
		Willem Wolff prijs 2023	1.000,00
		Aan derden betaalde contributies	89,72
		Kosten activiteiten	1.911,70
Bijdragen niet leden bij activiteiten	115,00	Bankkosten bij bijdragen niet leden	8,28
Verkoop boek De drie stichters van het KIVI	10,00		
		Voordelig saldo	1.127,48
Totaal	4.875,00	Totaal	4.875,00

Balans per 31 december 2023

Bezittingen		Schulden en vermogen	
Rekening courant KIVI-bureau	21.569,41		
Nog te ontvangen van Hist Technica	15,38		
		Vermogen op 31-12-2022	
		€ 20.457,31	
		Bij: voordelig saldo 2023	
		€ 1.127,48	
		Vermogen op 31-12-2023	21.584,79
Totaal	21.584,79	Totaal	21.584,79

Toelichting

- De bijdrage van het KIVI bestaat uit een bestuursbijdrage (€ 1.365), een bijdrage per activiteit (€ 225) en een bijdrage per lid (€ 2,80). In het betreffende jaar wordt een voorschot uitbetaald, in het daaropvolgende jaar wordt definitief afgerekend.
- De Willem Wolff prijs bestaat uit een oorkonde en een bedrag van € 2.000,-. Deze prijs komt voor de helft voor rekening van Geschiedenis der Techniek, voor een kwart voor de familie Wolff en voor een kwart voor de Stichting Historie der Techniek.
- De kosten van de activiteiten komen voor de helft voor rekening van Geschiedenis der Techniek, voor de andere helft voor rekening van Hist Technica.
- Bijdragen van niet leden die onze bijeenkomsten bijwonen zijn in een aantal gevallen via de website van het KIVI aan Geschiedenis der Techniek betaald (dit jaar € 115,-), in andere gevallen per kas aan (de penningmeester van) Hist Technica (dit jaar € 100,-).

Begroting 2024

Baten		Lasten	
Voorschot bijdrage KIVI 2024	4.750,00	Afrekening bijdrage KIVI 2023	1.000,00
		Bestuurskosten	1.000,00
		Willem Wolffprijs 2024	1.000,00
		Aan derden te betalen contributies	100,00
		Kosten activiteiten	2.000,00
Nadelig saldo	350,00		
Totaal	5.100,00	Totaal	5.100,00

Toelichting

Omdat de begroting voor 2024 vóór 1 september 2023 bij het KIVI moest worden ingediend werd u tijdens de ALV van 25 februari 2023 gevraagd met deze begroting in te stemmen.

Begroting 2025

Baten		Lasten	
Voorschot bijdrage KIVI 2025	4.750,00	Afrekening bijdrage KIVI 2024	650,00
		Bestuurskosten	1.000,00
		Willem Wolffprijs 2025	1.000,00
		Aan derden te betalen contributies	100,00
		Kosten activiteiten	2.000,00
Totaal	4.750,00	Totaal	4.750,00

Toelichting

Omdat de begroting voor 2025 vóór 1 september 2024 bij het KIVI moet worden ingediend wordt U gevraagd tijdens de komende ALV met deze begroting in te stemmen.